

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כ, תשכ"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כ, תשכ"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„האבות והבנים“, ספור אהבים מאת שלום יעקב בן־חיים
 משה אברמױץ [ממו״ס], אדעסא, תרכ״ח, עמ' 105). „שכל טוב
 בקרבה למד אותה מאוס בדרכי המחבלים ושטי כזב ולשנא
 הנערים הנבערים, אשר אך בהמה המה להם, ולברגש הבינה
 בחור בטוב ולהוקיר תכונות נפש דוד העדינות והליכותיו
 היפות“ (שם, עמ' 70).

ש אול ברק לי

משהו נוסף למושג ״תיסוף״

בוודאי צדק מר יצחק אבינרי בהשגתו על החידוש
 הלשוני ״תיסוף״, שנתחדש בבית־מדרשם של פקידי ״בנק
 ישראל״ פהיפוכו של המונח פִּיחֹת (ע' ״לשונונו לעם״ קצ״ג).
 למען האמת, חידוש זה לא בא לעולם רק עכשיו, עם פִּיחֹת
 שער הפראנק הצרפתי, אלא לפני 7—8 שנים, וכבר בזמנו
 עזרר מורת־רוח אצל כמה מחוקרי־הלשון (בתוכם גם אצל
 משה שרת ז״ל). ימיו של ה״תיסוף״ הם פימי היפוכו ה״פִּיחֹת״
 — שניהם נולדו בצוותא, פעין תאומים. היה זה פשקמו
 פקידי הבנקים הגדולים בישראל למצוא מונחים עבריים
 למושגים הלועזיים ״דִּיּוּלּוּאצִּיּה״ ו״רִּיּוּלּוּאצִּיּה״ (מן ״ולוטה״
 האיטלקית משורש *valere* הרומית). מונחים אלה מקובלים
 בכל הבנקים ובבורסות לסחר בניירות־ערך למיניהם לציון
 תהליך התגודות בשער־החליפין של מטבע, או נכון יותר —
 של שטרות־כסף של מדינה זו או אחרת.

את ה"דינלואציה", המציינת מצב, כאשר המדינה מפתיתה את שער החליפין של שטריי-הכסף שלה לעומת השער של מטבע-חוץ יציבה (אצלנו — הלירה לעומת הדולר) או לעומת שער-הזהב, קראו בשם פִּיחוֹת, המצוי במקורות, ואם גם במובן קצת שונה, ואילו את ה"ריולואציה", שהיא היפוכה של הנ"ל, ומציינת מצב כאשר המדינה מוסיפה על שער-החליפין של שטריי-הכסף שלה לעומת שער-החליפין של מטבעות-חוץ (מה שדרשו מגרמניה לגבי המארק שלה) קרא מי שקרא בשם "תיסוף" — חידוש לשוני בלתי-מוצלח של אחד הפקידים, שיצר את הפועל תִּסֵּף מן "תוספת" (ע"ד "התחל" מן תחילה, "התרע מן תרועה ועוד), ומשורש מחודש זה גזר את השם "תיסוף", והוסיף חטא על פשע...

הפיחות זכה לתפוצה רבה בקרב דוברי העברית בארצנו בגלל ה"פיחותים" של הלירה הישראלית, שחזרו ונשנו בעשרים שנות קיומה של המדינה, עד שכל אזרח ותושב בישראל למד את פירושו מתוך הניסיון העצמי, אבל לא כן לגבי ה"תיסוף"...

במשך כל אותה תקופה לא היו אצלנו, וכמעט אצל כל אומות העולם, "תיסופים" מפל צורה שהיא, ולפיכך יצאה המלה מפלל שימוש מעשי — ונשתפחה. רק בחדשים האחרונים, פשהתחיל הפולמוס בבורסות העולם בדבר פיחות הפראנק והסטרלינג לעומת המארק הגרמני, קם גם ה"תיסוף" לתחייה בעתונות וברדיו.

מר אבינרי מציע במקומו של "תיסוף" — עילוי, מונח שנמצא במשנה (ערכין ח, ג), אלא שכאן עולה החשש לדיוקו של מונח זה מבחינת משמעותו המקצועית במדע הכלכלה:

כש"עילוי" מציין העלאה, כמו במובאה מן המשנה, אינו אלא רק לגבי המחיר של מוצר ריאלי, שיש לו ערך ממשי משלו (במשנה מדובר על מחיר של שדה, העומד למכירה פומבית), מה שאין פן לגבי שטר-כסף, שערפו אינו אלא נומינאלי גרידא, ולמעשה הוא רק כתבת-חייבות על סכום נקוב או על תשלום מותנה, ותו לא; והא ראייה — התנועות בשער-החליפין של שטר-כסף אינן משפיעות כלל וכלל על ערכו הנקוב. הלירה הישראלית, דרך משל, נשארה לירה מראשיתה ועד ימינו, אעפ"י שבמשך השנים חלו כמה וכמה פחותים בשערה היחסי לעומת הדולר האמריקני. אין פאן המקום לעמוד על הגורמים לפעולה מוניטארית זו של פחות שער החליפין ולהפך; בעיקרון באות הן להתאים את שער-המטבע הנקוב לכוח-הקנייה הממשי שלו בשוקי-חזין. על כל פנים שוני יסודי זה במהותן של פעולות אלה — כלומר במהותן של ההפחתה או התוספת בשער-החליפין של שטר-כסף — הצריך ליצור לה מונחים מיוחדים, כדי להבחין מ"ירידה" ו"עלייה", הנהוגות בלשון לגבי מחירי סחורות ומוצרים ריאליים. פן הדבר בכל לשונות אירופה, וכן היה הדבר גם בישראל ובלשוננו העברית, ויצא לנו... ה"תיסוף" הזה. על האקדמיה ללשון העברית לתת דעתה על מונח זה ולהחליט החלטה מכרעת.

הערת המערכת:

על תולדותיו של "תיסוף" זה מספר א' רמבה ב"מעריב" מיום ו' בטבת תשכ"ט, אף מוסיף פרטים על תגובתו החריפה של מ' שרת ז"ל כלפי מי שחידש "חידוש" זה.